

Національна академія наук України
Державний природознавчий музей

**НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ДЕРЖАВНОГО
ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ**

Випуск 29

Спеціальний випуск

Львів 2013

Национальная академия наук Украины
Государственный природоведческий музей

**НАУЧНЫЕ ЗАПИСКИ
ГОСУДАРСТВЕННОГО
ПРИРОДОВЕДЧЕСКОГО
МУЗЕЯ**

Том 29

Специальный выпуск

Львов 2013

National Academy of Sciences of Ukraine
State Natural History Museum

**PROCEEDINGS OF THE STATE
NATURAL HISTORY MUSEUM**

Volume 29

Special edition

Lviv 2013

УДК 57+58+591.5+502.7:069

Наукові записки Державного природознавчого музею. – Львів, 2013. – Вип. 29. – 223 с.

Спеціальний випуск збірника присвячений проблемам динаміки різноманіття та адаптаційному потенціалу ентомобіоти які розглядалися на VII Львівській ентомологічній школі присвяченій пам'яті професора Андрея Шептицького, яка проходила в рамках міжнародної науково-практичної конференції «Подільські читання», організованої Міністерством освіти і науки України, Тернопільським національним педагогічним університетом ім. В. Гнатюка, Природним заповідником «Медобори», Національним природним парком «Дністровський каньйон», Державним природознавчим музеєм НАН України (м. Львів), Кам'янець-Подільським національним університетом ім. І. Огієнка, Вінницьким державним педагогічним університетом ім. М. Коцюбинського, Хмельницьким національним університетом, Ойцовським парком народовим (Польща), що відбулася 23-24 травня 2013 року в м. Тернополі.

Для екологів, ботаніків, зоологів, працівників природничих музеїв, заповідників, національних парків та інших природоохоронних установ.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Чернобай Ю.М. д-р біол. наук, проф. (*головний редактор*); Берко Й.М. д-р біол. наук, проф.; Бокотей А.А. канд. біол. наук, с.н.с. (*відповідальний секретар*); Волгін С.О. д-р біол. наук, проф.; Дригант Д.М. д-р г.-м. наук, с.н.с.; Климишин О.С. д-р біол. наук, с.н.с. (*науковий редактор*); Малиновський А.К. д-р с.-г. наук; Тасенкевич Л.О. д-р біол. наук, проф.; Третяк П.Р. д-р біол. наук, проф.; Царик Й.В. д-р біол. наук, проф.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Чернобай Ю.Н. (*главный редактор*), Берко И.Н., Бокотей А.А. (*ответственный секретарь*), Волгин С.А., Дрыгант Д.М., Климишин А.С. (*научный редактор*), Малиновский А.К., Тасенкевич Л.А., Третяк П.Р., Царик И.В.

EDITORIAL BOARD

Chernobay Y.M. (*Editor-in-Chief*), Berko I.M., Bokotey A.A. (*Managin Editor*), Volgin S.O., Drygant D.M., Klymyshyn O.S. (*Scientific Editor*), Malynovsky A.K., Tassenkevich L.O., Tretjak P.R., Tsaryk I.V.

Видання 29 тому здійснено за фінансової підтримки природного заповідника «Медобори»

*Рекомендовано до друку вченою радою
Державного природознавчого музею*

ISSN 2224-025X

© Наукові записки ДПМ, 2013

УДК 595.7

Короткі повідомлення

К.В. Антонюк

**АДАПТИВНІ ТРЕНДИ ЕКОМОРФ АМФІБІОТИЧНИХ КОМАХ
КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ**

Ключові слова: екоморфа, одноденки, веснянки, бабки, *Ephemeroptera*, *Plecoptera*, *Odonata*

Серед морфологічних критеріїв, котрі засвідчують окремі адаптивні тренди, виокремлено форму тіла та ніг. Найбільш показовими виявилися сім розмірних ознак (довжина, висота і ширина тіла; ширина і довжина стегна та гомілки першої пари ніг), на основі яких вираховувалися індекси пропорцій тіла.

Збільшення співвідношення висоти тіла до його довжини у личинок одноденок відзначено у ряді: *Ephemera*→*Ephoron*→*Potamanthus*→*Habroleptoides*→*Ameletus*→*Habrophlebia*→*Oligoneuriella*→*Choroterpes*→*Electrogena*→*Baetis*→*Procleon*→*Centroptilum*→*Caenis*→*Rhithrogena*→*Ephemerella*→*Siphonurus*→*Centroptilum*→*Cloeon*→*Ecdyonurus*→*Epeorus*→*Heptagenia*→*Leptophlebia*→*Torleya*. Тобто збільшення висоти тіла свідчить про перехід личинок до способу життя в літоральній частині водотоку, котра характеризується повільною течією. Личинки бабок підтверджують тенденцію до реофільності, що виражається у зменшенні висоти тіла відносно його довжини. Личинки ж веснянок ведуть відкритий або прихований спосіб життя та характеризуються генералізованою формою габітусу. За умови обрахунків великих значень даного співвідношення для *Plecoptera*, можна передбачити тенденцію до більшої реофільної спеціалізації таксону.

Пропорція ширина-довжина тіла дозволяє зрозуміти ступінь залежності організму від субстрату. Представлений вище для личинок *Ephemeroptera* морфоадаптивний ряд зберігається і для даного індексу. Риучим формам одноденок з «бивнями», якими є перші два представники ряду (*Ephemera*, *Ephoron*) характерне сплюснене у дорзовентральному напрямку тіло та незначна площа його контакту з субстратом. Личинки одноденок підтверджують тренд, що для організмів, які трапляються у потоці зі значною швидкістю течії, притаманне зменшення висоти тіла та збільшення його ширини. Личинки *Odonata*, з вузьким та не сплюсненим тілом проживають у заростях макрофітів.

Найкраще відображають спосіб пересування організму у товщі або на поверхні субстрату дві пропорції: ширина/довжина стегна та ширина/довжина гомілки першої пари ніг. Ноги ходильного типу характеризуються тонкими стегнами та гомілками (*Ameletus*, *Siphonurus*, *Procleon*, *Cleon* – так званий сіфлонуроїдний тип личинок). Тенденція до розширення стегна вказує на те, що личинка є типовим реофілом. Використовується ця адаптація для збільшення контакту з субстратом в умовах швидкої течії (*Ecdyonurus*, *Rhithrogena*). Личинки одноденок та бабок підтверджують тенденцію до риучого способу життя, яка проявляється у збільшенні пропорцій ширини стегна до його довжини та збільшення співвідношення ширини гомілки до її довжини.

Державний природознавчий музей НАН України, e-mail: Katerina-antonjuk@yandex.ru

Національна академія наук України
Державний природознавчий музей

Наукове видання

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ДЕРЖАВНОГО ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Випуск 29

Научные записки Государственного природоведческого музея
Proceedings of the State Natural History Museum

Українською, російською та англійською мовами

Головний редактор Ю. М. Чернобай

Комп'ютерний дизайн і верстка В. Б. Різун

Адреса редакції:
79008 Львів, вул. Театральна, 18
Державний природознавчий музей НАН України
телефон / факс: (032) 235-69-17
e-mail: museologia@museum.lviv.net
<http://museum.lviv.net>

Формат 70×100/16. Обл.-вид. арк. 23.1. Наклад 300 прим.

Виготовлення оригінал-макета і друк здійснено в Лабораторії природничої музеології та видавництва Державного природознавчого музею НАН України